

Освітній напрям «Мовлення дитини»

До банку інноваційних технологій, який був оновлений на 01.12.2021 р., подано інформацію від 345 педагогів області, які впроваджують інновації у роботу за освітнім напрямом «Мовлення дитини».

Пропонуємо 10 технологій, методик, що можуть послужити педагогам орієнтиром для аналізу власної діяльності та визначення перспектив.

10 технологій, які широко впроваджуються в ЗДО області:

- Казковий світ В.Сухомлинського;
- Педагогіка М.Монтессорі;
- Методика навчання ранньому читанню (Микола Зайцев);
- Технологія навчання ранньому читанню Глена Домана;
- Коректурні таблиці Наталії Гавриш;
- Мнемотехніка (Геннадій Чепурний);
- Школа ейдетики;
- Технологія навчання дітей розповіданню за схемами Олесі Білан, Катерини Крутій;
- Мовленнєве зростання дошкільника (Тамара Піроженко);
- Методика виховання казкою (Л.Б.Фесюкова).

Казковий світ В.Сухомлинського

Світ дитинства - це, в першу чергу, пізнання серцем того, що дитина бачить навколо себе, що вона сама робить," – писав В.Сухомлинський.

Він написав 1500 оповідань і казок для дітей, що є животворним джерелом дитячого мислення, розвитку мови, розвитку особистості дитини. Ці твори спонукають до аналізування вчинків літературних персонажів, викликають бажання їх наслідувати, або, навпаки, чинити по-іншому, збагачують лексику дітей, розвивають уміння вільно висловлювати свої думки.

Аналіз педагогічної спадщини Василя Олександровича дозволяє виділити основні форми роботи з казкою, які на думку педагога, найбільш ефективно сприяли вихованню і навчанню дітей:

- Слухання казок;
- Бесіди за казками;
- Виготовлення і добір ілюстрацій до казок;
- Інсценізація казок (театралізація);
- Творення казок.

Такий підхід є дійовим засобом впливу казки на розумовий розвиток, моральні, естетичні почуття дітей.

Для того, щоб казка стала таким універсальним і ефективним засобом, вона має бути відповідно виконаною. *Читання* казки вимагає від педагога володіння культурою мови, артистизму, фантазії.

“Казка – це активна естетична творчість, що охоплює всі сфери духовного життя дитини – її розум, почуття, уяву, волю. Вона починається уже в розповіданні, вищий етап її – інсценізація”– писав В. Сухомлинський. Творчість, викликана казкою, досягає свого апогею саме в *інсценізації*.

Творення казки – заключний етап роботи, хоча, звичайно, на кожному етапі є елемент творчості: під час добору і виготовлення ілюстрацій, а особливо – у ході інсценізації, коли дитина входить у предметний світ казкових образів.

Педагогіка М.Монтессорі

Педагогічна система М.Монтессорі, запропонована в першій половині ХХ століття італійським педагогом та лікарем Марією Монтессорі. Система заснована на ідеях вільного виховання і знаходиться в руслі гуманістичної педагогіки. Важливе місце приділено сенсорному вихованню (розвитку органів чуття) за допомогою дидактичних занять та спеціально організованого середовища.

Основними засадами системи є: самостійність дитини; свобода у встановлених межах; природний психологічний, фізичний та соціальний розвиток дитини.

Методика навчання ранньому читанню (М. Зайцев)

Основа методики – спільна робота дорослого і дитини за спеціальними кубиками і таблицями, на яких зображені склади. Автор стверджує, що малюки починають говорити по складах з раннього віку, тому така техніка навчання є природньою.

Заняття, на якому використовується методика, проводиться в ігровій формі і триває 20-25 хвилин.

Технологія навчання ранньому читанню Г. Домана

Глен Доман – американський дитячий лікар і психолог, фундатор Інституту розвитку потенціалу людини у Філадельфії (1955 р.), є автором технології раннього навчання дітей читання, має ряд однодумців, серед яких бельгійка, матір двох дітей Сесіль Лупан та Василь Савич Ліщук (наш земляк – м.Старокостянтинів)– агроном за першою освітою, просвітитель за покликанням, автор методики раннього розвитку дітей, зокрема навчання малят читання. Авторський досвід дістав апробацію у навчанні і вихованні п'ятох власних дітей та семи онуків. Нині педагог –

представник Центру роботи з батьками Інституту розвитку інтелекту дитини, що створений у 1989 році у Києві, член Всеукраїнського координаційного комітету психолого-педагогічного експерименту «Методика формування читацьких умінь у дітей раннього віку».

Згідно із методичними поглядами Г. Домана та В.Ліщука, необхідною **змістовою** одиницею навчання малюків читання є ціле слово, тому й метод, заснований на цій технології, має відповідну назву. Автор радить для потреб навчання добирати слова, що означають осіб та предмети, які постійно перебувають у полі зору дитини, оточують її: мама, тато, каша, молоко тощо. Важливо показувати картку із надрукованим словом та кілька разів прочитувати слова вцілому, без поділу на склади, «бо новонароджені діти сприймають образи окремих літер та слів як звичайні предмети чи іграшки».

Розпочинати навчання дітей з цілих слів він радить, виходячи з принципу: від відомого та конкретного до невідомого та абстрактного. Букви та склади – це абстрактні поняття, які зазвичай не мають лексичного значення, тому дитина почне розпізнавати їх як частину слова пізніше, на наступних етапах навчання у системі класичних занять дошкільного навчального закладу. Тому основною одиницею навчальної інформації, яку може сприйняти дитина раннього віку для підготовки до успішного оволодіння навичкою читання, є ціле слово.

Важливо підкріплювати успіхи дітей у навчанні читання, **мотивувати** їх до подальшої діяльності. Тому батьківська похвала, захоплення, задоволення успіхами дитини – неодмінні супутники занять. А здивування маляти – основний стимул на шляху пізнання.

Коректурні таблиці Наталії Гавриш

За Н. Гавриш коректурна таблиця — це інформаційно-ігрове поле, поділене на клітинки, заповнені предметними картинками, символами, буквами, геометричними фігурами тощо. Під час роботи з таблицею установлюють якнайбільше різнопланових зв'язків (колір, форма, розмір, розташування, призначення тощо) між її елементами.

Для молодших дошкільнят розробляють таблиці на 9—12 клітинок, для дітей середньої групи — на 16 клітинок, старші дошкільнята можуть працювати з 20—25 клітинками.

Завдання, що виконуються за допомогою коректурної таблиці, мають пошуковий характер, передбачають різні варіанти відповіді. Діти повинні сприйняти на слух вказівку дорослого, зосереджено роздивитися таблицю, знайти правильну відповідь чи виконати завдання (накрити, розфарбувати, полічити, співвіднести зі схемою, символом тощо), а потім прокоментувати

результат. Формування особистості, її базових якостей відбувається у процесі практичної, творчої і пізнавальної діяльності, мета якої — навчити дитину орієнтуватися в інформації, успішно її використовувати, творчо, нешаблонно мислити. Тут стане у пригоді багатофункціональне обладнання, працюючи з яким дитина пізнає нове, порівнює, систематизує, співвідносить, лічить тощо. Зразком такого обладнання є коректурні таблиці, нові підходи до роботи з якими запропонувала Н. Гавриш.

Використання коректурних таблиць:

- ефективний засіб «включення» дітей у заняття, тобто педагоги можуть використовувати їх на початку заняття як демонстраційний засіб;
- під час проведення основної частини заняття, об'єднавши дітей у невеличкі підгрупи, можна запропонувати їм менші за розміром таблиці;
- як своєрідну інтелектуальну гру, в якій діти змагатимуться поодиночі або командами на швидкість реакції;
- під час проведення основної частини заняття, об'єднавши дітей у невеличкі підгрупи, можна запропонувати їм менші за розміром таблиці; точність і широту сприйняття, багатший словник тощо.

Мнемотехніка (Геннадій Чепурний)

Мнемотехніка - це технологія покращення засвоєння нової інформації шляхом свідомої освіти асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів та прийомів.

Мнемотехнічні прийоми насамперед застосовуються для поліпшення засвоєння складної інформації, що не має встановлених логічних зв'язків між її елементами з точки зору людини, яка її запам'ятовує, і потребує тривалого зберігання та подальшого відтворення.

Школа ейдетики

Ейдетика — це методика навчання, яка допомагає розвинути образне та асоціативне мислення, вчить технікам легкого запам'ятовування інформації та розвиває уяву.

У різні роки вчені спрямовано працювали над вивченням питань розвитку мозкових здібностей: розробили методики тренування пам'яті .

Найбільш ефективною з них стала авторська методика розвитку пам'яті та уваги Матюгіна Ігоря Юрійовича – ЕЙДЕТИКА.

Ейдетика будується на розвитку яскравих образів і довільному управлінні ними. Принцип роботи методики полягає в наступному: інформація, що

вивчається, представляється у вигляді асоціативних образів, які дуже швидко запам'ятовуються і з такою ж легкістю можуть пізніше відтворюватися.

Технологія навчання дітей розповіданню за схемами Олесі Білан, Катерини Крутій

О.Білан, К.Крутій виявили специфічний засіб розвитку мовлення дошкільників – наочні моделі, в яких малюк відтворює структуру об'єктів і зв'язків між ними. Дії наочного моделювання є основними пізнавальними здібностями дошкільника у сфері мислення. Під моделюванням розуміється заміщення об'єкта, який вивчається, іншим, спеціально побудованим, що може відтворювати об'єкт в його суттєвих якостях і спрощувати несуттєві. Основний прийом – постійний перехід від зовнішніх дій із умовними заміниками предметів (схемами-моделями) до дій подумки. Основна ідея – формування діалогової компетенції дошкільників шляхом активного застосування методу моделювання. Діалогову компетенцію науковці визначають як розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати на запитання і звертатись із запитаннями, підтримувати та розпочинати розмову, вести діалог, різні види розповідей.

Всі моделі умовно поділені на групи:

- описові;
- узагальнюючі (класифікаційні);
- для складання творчих розповідей;
- мнемічні (для заучування віршів).

Результати впровадження технологій доводять, що застосування схем-моделей є одним із ефективних способів сприяння розвитку мовлення, словесно-логічного мислення, пам'яті у дітей дошкільного віку.

Мовленнєве зростання дошкільника (Тамара Піроженко)

Суть технології. Пропоновані параметри мовленнєвого становлення дошкільника представлені з позицій комунікативного підходу до розвитку засобів мовлення. Принциповою позицією цього підходу є твердження про те, що міжособистісна взаємодія – основа взаєморозуміння. Неможливо зрозуміти іншу людину поза особистісних контактів з нею. Мета і результат мовної взаємодії – розуміння – відбувається лише за умови, коли реалізуються міжособистісні відносини між людьми. Комунікативний підхід до діагностики розвитку мовлення розглядає дитину як активного й ініціативного учасника соціальної взаємодії, в якій дошкільник має не лише засвоїти суспільний досвід (мову), але й щоразу самостійно застосовувати засвоєне, робити свій власний вибір адекватних до ситуації засобів спілкування, нарешті, створювати свої власні засоби для реалізації мети взаємодії. Через те, в комплексному підході такою важливою є саме діагностика (і своєчасне формування!) потреб, мотивів спілкування, інтересів, бажань, ціннісних орієнтацій, пов'язаних із людиною. Координати “людина” та “її ставлення до інших” є найважливішими для

мовленнєвого становлення дошкільника. Отриманий під час діагностики матеріал дає змогу охарактеризувати форми взаємин між дитиною і дорослим, допомагає визначити комунікативну спрямованість і готовність дитини до комунікації.

Використання схем-моделей для навчання дітей описовим розповідям.
(Ткаченко Т.)

Суть технології. За цією методикою для роботи використовується аркуш картону 45х30 см, поділений на шість квадратів (за кількістю характерних ознак предмета або об'єктів чи пів року, про які потрібно розповісти). Дітей навчають знаходити головні, суттєві ознаки предмета, відрізнити їх від другорядних. Навчаючи старших дошкільників складанню описових розповідей, використовують схеми-моделі. Діти вибудовують розповідь з дотриманням послідовності та параметрів, закладених у схемах: колір, форма, величина, матеріал, частини, дії. Використання схем при складанні описових розповідей допомагає дітям засвоїти порівняння предметів не в загальній формі – чим подібні, або чим відрізняються предмети, а диференціювати, порівнюючи предмети за формою, величиною, кольором тощо.

Використання схем-моделей у лексично-граматичній роботі (Крутій К.)

Суть технології. Розвиток у дітей словесно-логічного мислення, формування у них умінь користуватися основними логічними прийомами і операціями є одним із важливих завдань у процесі навчання старших дошкільників. Пропонується наступна схема ознайомлення дітей із предметами: 1) первинне ознайомлення з предметом і його назвою; 2) дослідження властивостей предметів: колір, відтінки, форма, розмір, звуки, шуми; співвідношення в просторі; вага; властивості поверхні; ритм; рух предмета; назва деталей предмета; 3) групування. Узагальнення і найпростіша класифікація предметів, формування родових і видових понять, наступна класифікація – диференціація родових понять; 4) розвиток елементів логічного мислення шляхом складання моделей, схем, коректурних таблиць разом із дітьми.

Методика виховання казкою (Л.Б.Фесюкова)

Для того, щоб допомогти дітям побачити казку у новому ракурсі, дати поштовх для розкриття творчих здібностей, уяви, фантазії доцільним є застосування методики виховання казкою Л.Б.Фесюкової.

Творчі методи роботи з казкою дозволяють більш широко та різнопланово використовувати улюблені дітьми тексти.

Методи роботи з казкою:

- знайомі герої в нових обставинах;
- колаж з казок;
- казка від лічилки;
- рятувальні ситуації в казках;
- казки про фантастичні країни;
- від точок та казок та інші.

Цікава і доступна розроблена Л. Б. Фесюковою універсальна схема роботи з казкою:

- назва казки;
- моральний урок;
- виховання добрих почуттів;
- мовленнєва зарядка;
- розвиток мислення та уяви;
- казка і математика;
- казка і екологія;
- казка розвиває руки.

Сама методика унікальна, але вона розрахована на старший дошкільний вік. Тому доцільно адаптувати її для застосування у роботі з дітьми молодшого дошкільного віку. Так у «мовленнєвій зарядці» не завжди можливо підібрати прислів'я, зрозуміле за змістом малюкам, тому можна пропонувати дітям звуконаслідування, чистомовки, потішки, забавлянки. В пунктах «Казка і математика», «Казка і екологія» слід активізувати перший життєвий досвід малят, підвести до нових маленьких відкриттів. Щоб підвести дітей до творчої роботи з казкою (зміна одного казкового героя іншим, придумування іншого кінця чи варіанта казки) доцільним є такий метод, як розігрування казки за допомогою заміників.